

BLEKINGE TEKNISKA HÖGSKOLA HT 2014
Sektionen för management
Samhällsvetarprogrammet för lärande, utveckling och kommunikation

Vägen till icke kriminell.

– En livsstilsförändring.

KANDIDATEXAMEN I PSYKOLOGI

Författare: Alexandra Mezher & Sandra Bengtsson.
Handledare: Margaretha Arlefur.

Abstract:

What is it that drives a person with criminal behavior to change their lifestyle? What are the obstacles to a lifestyle change? These issues have been guiding us during this study. In the introduction, we describe the previous research that has been done among crime in men. The themes that will follow us through the course of the study are as follows; cause of crime, Self-efficacy, social network and lifestyle change. The aim of the study was to investigate the factors that a former prison convicted individual believes has been significant, as they break their criminal behavior associated with a lifestyle change. The study is based on a qualitative approach, where in-depth interview was done so participants had the opportunity to talk about their lifestyle changes. The results demonstrated that in order to make a lifestyle change and be able to break a delinquent behavior, it is of great importance when in social work dealing with people, build trust and build a relationship. The result also shows that the participants feel disappointed about how they have been treated and treated by the authorities. In the discussion presented it in running text with headings for each theme, where we discuss what that was like and unlike with the results and previous research. A great similarity that we discuss and that we found is that previous research and the participants mentions trust and building relationships is important. It also discusses the shortcomings, so participants do not feel they have earned the confidence of the authorities. We will also discuss about future research in which we suggest further research in what their needs are former criminals need to implement a lifestyle change.

Keywords:

Attitude, lifestyle, lifestyle change, behavior, criminal behavior, criminal, deviant behavior, psychology, self- direction, confidence, self- efficacy, disappointment.

Abstrakt:

Vad är det som driver en människa med brottsligt beteende till att byta livsstil? Vad finns det för hinder för en livsstilsförändring? Dessa frågeställningar har varit vägledande under studiens gång. I introduktionen beskriver vi den tidigare forskningen som har gjorts bland kriminaliteten hos män. De teman som kommer att följa oss genom studiens gång är följande; orsak till kriminalitet, self- efficacy, det sociala nätverket och livsstilsförändring. Syftet med studien var att undersöka de faktorer som en före detta fängelsedömd individ anser har haft betydelse, när de bryter sitt brottsliga beteende i samband med en livsstilsförändring. Studien är baserad på en kvalitativ metod, där djupintervju gjordes så deltagarna fick möjlighet att berätta om sina livsstilsförändringar. Resultatet visar att för att kunna göra en livsstilsförändring och kunna bryta ett brottsligt beteende, så har det stor betydelse när man i socialt arbete bemöter människor, skapar förtroende och bygger upp en relation. Resultatet visar även att deltagarna upplever en besvikelse kring hur de har blivit behandlade och bemötta av myndigheterna. I diskussionen presenteras det i löpande text med rubriker för varje tema, där diskuterar vi vad som var likt och olik med resultatet och tidigare forskning. En stor likhet som vi diskuterar och som vi fann är att tidigare forskning och deltagarna nämner förtroende och att bygga upp relationer är viktigt. Här diskuteras även brister, varför deltagarna inte upplever att de har fått förtroende från myndigheterna. Vi tar även upp om fortsatt forskning där vi ger förslag att forska vidare inom vilka behov de före detta kriminella behöver för att genomföra en livsstilsförändring.

Nyckelord

Attityd, livsstil, livsstilsförändring, beteende, brottsligt beteende, kriminella, avvikande beteende, psykologi, self-direction, självförtroende, självförmåga, besvikelse, self- efficacy.

Tack!

Vi vill tacka alla som deltagit i vår studie och gjort den möjlig för oss, utan ert deltagande hade vår studie inte varit möjlig att genomföra. Vi är tacksamma för att ni med er öppenhet tog er tid att berätta om era livsöden, livshistorier och er livsstilsförändring.

Tack för det samarbete som funnits mellan oss. Vi önskar er all lycka i framtiden och hoppas att ni fortsätter kämpa vidare. Ni är starka!

Även ett stort tack till Margaretha Arlefur som har varit vår handledare genom denna studie. Hon har gett oss bra feedback genom diskussioner som har stärkt oss att genomföra vår studie.

Även ett stort tack till vår omgivning som stöttat och motiverat oss att genomföra studien.

Introduktion

Om man ser till registrerad brottslighet är andel män i Sverige som någon gång lagförs för brott närmare 40%. Orsaken till att det begås mycket brott utav män antas vara betingat av könsrollsmönstret, hormoner eller andra faktorer (Bergström, 2004). År 2012 anmäldes 1 400 000 brott i Sverige (bra, 2014). Kriminalitet är ett vanligt förekommande samhällsproblem, som både skrämmer och fascinerar människan. Det är en grupp i samhället som står för stor del av brottsligheten. Ofta handlar det om ringa narkotikabrott, olika trafikbrott och stölder, dessa tre brott anser vara vanligare än grova brott och står därför till stor del av statistiken (bra, 2014).

Orsaker till kriminalitet

När de kriminella avtjänat sitt fängelsestraff så har de ett val att besluta sig för, antingen återvända till sin kriminella livsstil eller ändra sin tidigare attityd och miljö och därmed försöka skapa en ny vision av ett annorlunda liv och livsstil. Kriminell är ett brett begrepp. Enligt den Svenska Akademiens ordbok definieras begreppet kriminell ”*som någon person som ägnar sig åt olagliga handlingar, en brottslighet*”. Det innebär att alla som någon gång begår en brottslig handling kan kallas kriminella. Att vara kriminell innebär att man är en brottsling och lagbrytare (Bergström, 2004)

Tidigare studier visar att fattigdom och sociala problem i uppväxtfamiljen har långsiktiga konsekvenser för exkluderingsrisker långt senare i livet (Bäckman & Nilsson 2010). Uppväxtförhållanden är viktiga men erfarenhet och händelser under vuxenlivet har också betydelse. Förutsättningarna för alla individer ser olika ut. Det är väl belagt i tidigare forskning att brottsaktiva ungdomar oftare än andra kommer från mer resurssvaga hem (Nilsson 2002; 2007). Denna resurssvaghet tar sig olika uttryck och kan skrivas på olika sätt, den rör exempelvis familjeförhållanden, ekonomi, sociala problem och hälsa. Brottsligheten och samhällets reaktion på den kan sedan antas innebära att möjligheter eller livschanser minskar ytterligare. När vi ser till vuxna lagöverträdare, straffade och fängelsedömda kan man också konstatera att deras uppväxt kännetecknas av problematiska förhållanden, i synnerhet gäller de dem som redan i tonåren vara kända av polis och sociala myndigheter (Nilsson 2002; 2007). Det som händer i uppväxten kan komma att påverka individen omedvetet i vuxen ålder (Dierkhising, Lande & Natsuaki, 2014). Ett brottsligt beteende kan även ses som ett avvikande beteende. Där handlingar och individens beteende bryter sociala normer. En av Sutherlands teorier som han nämnde i sin studie var att när en individ bryter mot lagen, så leder denna handling till ett brottsligt beteende. Sutherland menade att ett brottsligt beteende

är inlärt och att det inte är ärftligt utan att detta är något som måste läras in, på samma sätt som ett yrke. Han menar att inläringen kan ske via din omgivning, såsom vänner och familj. Sutherlands menar vidare att en individ som inte lärt sig begå brott, kommer inte att uppfinna ett brottsligt beteende. *"Brottsligt beteende lärs in vid interaktion med andra personer i en kommunikationsprocess"* (Sutherland, 1955).

Detta innebär att kommunikationsmedel som exempelvis olika medier, filmer och tidningar spelar en mindre roll vid inläring av brottsligt beteende och att personer i individens omgivning spelar större roll. Enligt Sutherland är de nära relationerna med andra människor som är avgörande. Hur ett brottsligt beteende lärs in anser Sutherland att det inkluderar inläringen bland två punkter, *"tekniker att begå brott, vilka ibland är mycket komplicerade och ibland mycket enkla"* och *"specifika inriktningar för motiv, drivkrafter, reaktioner, rationaliseringar och attityder"* (Sutherland, 1955). Sutherland menar att *"de specifika inriktningarna för motiv och drivkrafter lärs in genom definitioner av lagen som för delaktiga respektive ofördelaktiga"*. Med detta menas att en individ kan vara omgiven av personer som anser att det är naturligt att bryta mot lagen samtidigt som det finns individer som inte tycker att detta är acceptabelt. Sutherland menar att de är de personer som står en individ närmast och som oftast är i individens närhet kommer att påverka individen inställning till brottslighet (Sutherland, 1955).

Sutherland förklarar att en individ som tidigt uppfinner det brottsliga beteendet kan bevara detta beteende genom hela livet, likaså en person som aldrig uppfinner ett brottsligt beteende kan då bevara detta icke brottsliga beteende genom hela livet. Det är viktigt att efter individens tid på anstalten inte försöka att falla tillbaka till brottets bana. Att individen inte återgår till sitt brottsliga beteende. Sutherland menar som tidigare nämnt att det brottsliga beteendet är ett beteende som följer individen hela livet. Det innebär att när individen väljer att gå från kriminell till icke kriminell behöver det brottsliga beteendet brytas vilket kan leda till en livslång process där individen dagligen får jobbar med att tro på sin förmåga och stå emot för att inte falla tillbaka i brottets bana.

Self-efficacy

Self-efficacy definieras som förväntan om att man kommer att lyckas med de handlingar som är nödvändiga för att uppnå ett visst mål, Bandura och Benight (2004). Att människans tro på sin egen förmåga är en avgörande faktor för hur man tänker, handlar och reagerar i olika situationer. Det är en tro eller förväntan som har uppstått ur tidigare erfarenheter (Christensen & Jensen, 2004). På svenska översätts self-efficacy till ordet

självförmåga. För att börja en process mot förändring handlar det om att man måste ha en viss tro på att man kommer att lyckas. Då självkompetensen är en central del i motivationen till förändring. Trots att självkompetens är ett relativt nytt begrepp har det länge varit känt att tro och hopp är viktiga beståndsdelar i förändring. Studier har visat (Bandura & Benight, 2004) att det finns viktiga sociala kognitiva mekanismer som påverkar kritiska återfall till den kriminella livsstilen.

Self- efficacy är en social kognitiv teori som förespråkades av Albert Bandura (1977, 1986) som ger en teoretisk grund för uppfattningar om förmågor. Bandura definierade Self- efficacy som en upplevd förmåga och effektivt utföra eller visa ett beteende eller ett seriebeteende i en situation (Cramer, Neal & Brodsky, 2009). Smith, Benight & Cieslak (2013) nämner även att Banduras teori handlar om hur man upplever sin förmåga och vad denna tilltro till sig själv kan göra för skillnad i en situation, där man tvekar om man ska ge sig kast med den eller inte. Denna social kognitiva teori ger en användbar ram för att förstå samspelet mellan miljöfaktorer (t.ex. socialt nätverk) och kognitiva bedömningskonstruktioner såsom självförmåga (self-efficacy).

En upplevelse tolkas t.ex. olika av oss individer (Gwénaelle, Uscher & Bressoux, 2011). Bandura beskrev att beteendet är en motiverande faktor för att höja individens self- efficacy. Bandura menar även att känslor och tankar kan ha betydelse för att höja individens Self- efficacy. Om individen har en positiv inställning, motivation och ett positivt beteende så ökar Self- efficacy hos individen, och med detta är individen ett steg närmre sitt mål. Bandura menar även att teorin fungerar tvärtom, att en negativ inställning, motivation och ett negativt beteende sänker målsättningen (Cramer, Neal & Brodsky, 2009). Saker som uppfattas som framgångsrika höjer vanligtvis self-efficacy, medan det som uppfattas som misslyckanden sänker den. Social feedback från föräldrar, vänner och andra i individens omgivning är positivt och förstärker self- efficacy hos många medan negativa kommentarer till personen som försöker ta sig ur sin kriminella livsstil sänker individens self- efficacy (Gwénaelle, Uscher & Bressoux, 2011). Självtändighet och självförmåga (Self-efficacy) är de som Randall, Del Boca, Mattson, Rychtarik, Cooney, Donovan och Wirtz. (2003) menar att individen behöver för att inte falla tillbaka i brottets bana. För att inte falla tillbaka i brottets bana så minskar risken genom att individen undviker de olika högrisksituationerna som finns. Nygren och Lisspers (1992) menar att högrisksituationer kan vara vid speciella tidpunkter, platser, humör eller sinnesstämningar som hotar individens egen kontroll över situationen. Motivationen för att genomföra en beteendeförändring växer ofta fram under en lång tid. Individen kan uppleva många år med mer eller mindre lyckat försök att sluta med kriminalitet

(Holm Ivarsson, Ortiz & Wirbing, 2010). Därför är det viktigt att individen som vill sluta med kriminalitet, undviker högrisksituationerna. Enligt Cofer (1978) är det viktigare att satsa på att utveckla sig själva och skapa resultat att tro på än att ha motivation. Han menar att motivationen kommer genom att du tror på dig själv. Han menar även att man lär sig av sina handlingar.

Det sociala nätverket

Att ha ett socialt kontaktnät har visat sig vara en motiverande faktor för de kriminella. De kriminella som dömts till fängelsestraff har under sin tid i fängelset berättat att de saknar sitt sociala kontaktnät utanför, och att de sakna sina familjer och barn mer än sitt kriminella umgänge (Wahlin & Wennerberg, 2001) Under sin tid på olika anstalter har de intagna sagt att de har haft ett större kriminellt umgänge innan straffet än efter frigivningen. Wahling & Wennerberg (2001) har genomfört en forskning bland de intagna som har visat att de som har en social kontakt utanför, såsom sambo, barn och vänner oftast klarar sig bättre än de som knappt har något socialt kontaktnät utanför alls. Det har visat sig att de är lättare att falla tillbaka till kriminalitet om man upplever utanförskap. De som är på väg ur ett missbruk behöver en bra omgivning och vänlighet (Field, Tobin & Reese- Weber, 2014).

De har även visat sig att fritid har en stor påverkan på hur kriminella ska lyckas göra en livsstilsförändring. Det är en fördel om olika fritidsintressen väcks under anstaltsvistelsen, som den intagna sedan kan fortsätta utöva i frihet. Det skulle i sig kunna fungera som en brottsavhållande faktor, eftersom ju mer bunden till olika lagliga aktiviteter en person är desto mindre intresse, tid och möjlighet finns det till att begå brott (Wahling & Wennerberg, 2001). Sarnecki & Sivertssons (2013) forskning visar att det sociala livet har påverkats hos flera före detta kriminella. Todd, Sheldon, Ira & Boris (2006) tidigare studier har även visat att det har blivit svårare för individen att inte bli påverkad av andra individer. Dessa studier menar att omgivningen har stor inverkan både positivt och negativt hos individen (Asch, 1956). Studierna har även visat att social påverkan har bildat ett område i empirisk undersökning inom socialpsykologin. Social påverkan kan förutsägas av många situationsvariabler bl.a. gruppsytryck (Asch, 1956). Todd. et al. (2006) nämner att det finns en svårighet och ökad känslighet vid social påverkan till ett brottsligt beteende. Viljan att agera på ett objektivet korrekt sätt kan i slutändan vara svårt för den som av osäkerhet och känslor inte kan ge sin egen åsikt utan försöker söka sig efter andras. Med detta menas att individer följer andras tänkande och tyckande vid osäkerhet och därmed inte följer sin egen insikt.

Ett avtjänat långt straff för ett grovt brott har visat sig drabbas av omgivningens

negativa reaktioner. Konsekvenser finns när den kriminella blir fri efter ett avtjänat straff. Då har forskning visat att den före detta kriminella har förlorat en viss kontakt och gjort vissa relationer sämre. Släkt och familj har känt skam och besvikelse gentemot den frigivna och istället vänt dem ryggen när de kommer till friheten (Sarnecki & Sivertsson 2013). Arbete och giftermål är två av de vändpunkter som anses allra viktigast för äldre män som bryter en brottslig bana. Nilsson och Estrada (2009) nämner att för de unga männen utan fast inkomst och bostad, är motsvarande vändpunkt aktuell först senare i livet. Dock är forskning inom kriminellas attityder att byta livsstil begränsad (Nilsson & Estrada, 2009)

När individer som avtjänat sitt straff på olika anstalter släpps fria så finns de olika hjälpmedel i samhället för att fortsätta hålla sig fri från kriminalitet. Frivården, som är en del av Kriminalvården ansvarar för påföljder i frihet. Där jobbar de till stor del med övervakning, detta för att följa upp de individer som släpps fria. Frivårdens typ av övervakning sker med två typer av klienter, de som blir villkorligt frigivna från fängelset samt de som döms till skyddstillsyn (kriminalvården, 2014). En annan hjälpinsats är KRIS (Kriminellas revansch i samhället). KRIS är en kamratförening, som består av individer som är före detta kriminella. Både de som besöker KRIS och som jobbar på KRIS har ett kriminellt förflutet. KRIS finns till för de individer som har valt att bryta upp med sin kriminella livsstil och strävar efter att få tillbaka sin plats i samhället (Kris, 2014). De individer som väljer att bryta med kriminaliteten och har hjälp från olika organisationer har visat sig klarat sig bättre än människor som försöker helt själva (Jones, Kemp, & Chan, 2013). Detta kan bero på att individerna har hamnat långt utanför samhället och inte riktigt vet vart de ska börja när de genomför en livsförändring och kan därför behöva någon som visar och hjälper dem på vägen, detta sker då via olika hjälporganisationer (Worley, Roesch, Myers, Trim, Brown & Tate, 2014).

Livsstilsförändring

För att förstå hur en kriminell karriär upphör används begreppet vändpunkt. Att en person slutar att begå brott sker inte enbart av en enskild händelse. Det är ett förlopp av flera händelser och processer som verkar tyda på en vändpunkt. En livsförändring är möjlig genom att upprepade erfarenheter av påbörjade vändpunktsprocesser leder till att en mer definitiv förändring är möjlig (Sarnecki & Sivertsson 2013). När det gäller uppehåll av brottslig aktivitet diskuteras två olika typer av uppehåll, tillfälliga uppehåll och försök till förändring. Tillfälliga uppehåll avser perioder där inga brott har begåtts och där personen under en betydande tidsperiod "håller upp", "tar en paus", eller tar en "time out". Detta är gradvis en process av att tillfälligt begå färre brott som inte har för avsikt att uppnå en bestående

förändring i livet (Sarnecki & Sivertsson 2013). Detta tillfälliga uppehåll av kriminalitet kan leda till att man gör ett försök till förändring, men det kan också betyda att man faller tillbaka till brottets bana, eller att man planerar att falla tillbaka men att man som tidigare nämnt bara tar ett tillfälligt uppehåll från kriminaliteten under en viss tid (Sarnecki & Sivertsson 2013). Ett tillfälligt uppehåll är svårt att säga hur lång tid det pågår. Är det tillfälliga uppehållet från kriminalitet tillräckligt lång så räknas det som att den kriminella personen har gjort ett försök till förändring, som antingen kommer att lyckas eller misslyckas. Detta tillfälliga uppehåll kan bestå av att personen jobbar för att få en inkomst under ett visst tag, antingen då för att göra ett försök till förändring eller för att få pengar till att kunna fortsätta med sin kriminella livsstil. Sarnecki och Sivertsson (2013) menar att anledning till varför kriminella väljer att göra ett tillfälligt uppehåll är olika från individ till individ, de menar att det beror på vad det är som motiverar dem att antingen lyckas eller hur de ska lyckas att begå fler brott. Ett försök till förändring avser däremot ett mer eller mindre lyckat försök till att avbryta den kriminella karriären. Det kännetecknas av längre perioder utan brott där personen försöker att upprätta en livssituation med arbete och fungerande sociala relationer. Första formen av ett försök till uppehåll tenderar att föregå den andra i tid, de utgör två olika faser av den kriminella karriären (Sarnecki & Sivertsson 2013). Den egna viljan till förändring utgör skiljelinje mellan de två formerna av uppehåll.

Anledningen att kriminella väljer att bryta sin kriminella livsstil kan vara många, bl.a. kan det vara familjelivet som lockar eller kan det vara att de insett konsekvenserna av sina egna handlingar och därmed väljer att göra en livsstilsförändring. Att person väljer att bryta med sitt kriminella liv kan vara svårt. Deras egen inställning till att bryta detta mönster kan ha stor betydelse. Oftast har den kriminella byggt upp olika relationer och funnit sin egen roll i detta umgänge. Genom att bestämma sig för att bryta detta brottsliga beteende och ändra sin attityd och inställning till livet så kan detta innebära att individen får en ny livsstil. Att göra en livsstilsförändring innebär en ständig process för individen. De människor som väljer att göra ett försök till förändring är de människor som har inställning till att vilja försöka förändra sin livsstil. Alltså då ett försök till förändring som mer eller mindre lyckas med att avbryta den kriminella karriären (Sarnecki & Sivertsson 2013). Det innebär så mycket mer än att bara bryta upp. Det är livslång process och det är viktigt att individen inte faller tillbaka via grupptrösk. För att lyckas ta sig ur sin kriminella livsstil menar Davis, Doherty och Moser att det viktigaste är att inte se ner på sig själv och inte heller tycka att man är mindre värd än andra. De menar också att för att man ska må bra under denna livsstilsförändring så ska den kriminella ta åt sig allt positivt som sägs till denne. (David, Doherty & Moser, 2014).

När de kriminella förändrar sin livsstil, kan detta medföra andra betydande förändringar på andra områden i livet. En förändring som leder de kriminella ut ur den kriminella livsstilen kan leda till bättre relationer med sina nära, en attitydförändring, men även sättet att se på sig själv kan förändras. Det sker olika förändringar för individerna som lever i en kriminell värld. När de kriminella avtjänat sitt fängelsestraff så kan de välja att fortsätta att fullfölja den icke-kriminella livsstilen, eller välja att gå tillbaka till sin gamla förflutna kriminella liv. Detta är en typ av förändring, när de väljer att gå från ett icke-kriminellt liv tillbaka till kriminaliteten. När de kriminella väljer att göra ett försök till förändring leder detta också till en förändrad livssituation, de måste ändra sin inställning, sitt beteende, attityd och i vissa fall även byta miljö. Detta är en livsstilsförändring som de måste göra för att bryta upp med brottets bana. I vissa fall måste de även bryta upp med sitt gamla umgänge och inte falla tillbaka via grupstrycket (Sarnecki & Sivertsson 2013). Att när den kriminella bestämmer sig för att göra ett försök till förändring så innebär det att individen ska genomgå en livsförändring, som består av att den kriminella ska gå från sin kriminella livsstil, till en livsstil som är mer accepterad av samhället. Till en början ska myndigheter ge personen som försöker göra en förändring rätt typ av hjälp, men för att kunna göra detta bör myndigheterna bygga upp en bra relation med personen som ska genomgå denna livsstilsförändring (Sarnecki & Sivertsson 2013). Den kriminella anstränger sig för att skaffa struktur i sin vardag, som kan bestå av jobb, praktik, eller någon form av daglig aktivitet. Vardagen kan även innebära att skaffa körkort och bostad. Om den kriminella lyckas med detta genom att tro på sig själv så kommer den kriminella uppleva känslan av att bli accepterad igen (Sarnecki & Sivertsson 2013). När den kriminella beslutar sig för att bryta upp med sin livsstil kan denna individ behöva bryta upp med hela sin organisation och miljö, och i samband med detta sker en livsstilsförändring.

Motivation är en förutsättning till framgång för en livsstilsförändring. Det finns även andra ämnen som har med förändring av beteende att göra. Motivation har en central betydelse för ett "bra" liv. Motivation har kommit via psykologin, där det är ett motiv, som är en sammanfattande psykologisk term för de processer som sätter igång, upprätthåller och riktar beteende (Granbom, 1998). Rationalismen existerar fortfarande i begreppsbyggnad kring motivation och lägger vikten vid att människan är medveten om sina mål och sina handlingars följder. För att vi ska förändra något i vår livsstil så krävs den inre motivationen och då med förståelse och eget inflytande.

En teori som är viktig för livsstilsförändring är självbestämmandeteorin, dvs. att människan har ett inre behov att själv bestämma och känna att hon/han kan handskas med sin tillvaro (Granbom, 1998).

Kommunikation anses även vara viktigt och är människors sätt att nå varandra genom att utbyta tankar, idéer upplevelser och känslor (Göthson & Karlström, 1991). Människor kommunicerar alla olika i mänskliga möten, kommunikation är även en viktig grund för relationer och samspel mellan människor.

Syfte

Syftet med studien är att undersöka de faktorer som en före detta fängelsedömd individ anser har haft betydelse, när de bryter sitt brottsliga beteende i samband med en livsstilsförändring.

Följande frågeställningar är vägledande för studien

- Vad är det som driver en människa med ett brottsligt beteende till att byta livsstil?
- Vad finns det för hinder för en livsstilsförändring?

Metod

Studien har genomförts med hjälp av en kvalitativ metod för att kunna besvara frågeställningarna och genomföra syftet med studien. Den kvalitativa metoden var mest lämplig att använda för att kunna undersöka respondentens livsstilsförändring. Det kommer att vara ostrukturerade intervjuer som innebär ett helt öppet samtal kring ett ämne eller frågeställning, där struktureringen kommer att ske på plats tillsammans med intervjuaren och deltagarna (Langermar, 2008).

Undersökningsdeltagare

Personer som har fått förfrågan att delta i studien är fem vuxna män i södra Sverige som har blivit dömda till fängelse av olika orsaker. Valet av intervjudeltagare kommer att baseras på före detta kriminella som har avtjänat ett straff, och där en livsförändring har skett. För att kunna genomföra studien så fann man deltagarna via en kontakt som tidigare genomfört en livsstilsförändring, deltagarnas medverkan är frivillig och de har genom vår kontakt själva anmält sitt intresse. Våra informanter är ”Stefan”, ”Johannes”, ”Kent”, ”Carl” och ”Robert”. Vi har valt att presentera deltagarna med andra namn för att behålla deras anonymitet.

Intervjuguide

Intervjuerna har varit av karaktären livshistorieintervjuer där fokus har varit på deltagarna upplevelser och beskrivningar av sina liv samt hur relaterar olika händelser till tidigare livsval och handlingar (Atkinson, 1998). Intervjuerna har varit retrospektiva och semistrukturerade med en intervjuguide som omfattar en rad av teman som är baserad på introduktionen (orsak till kriminalitet, Self-efficacy, socialt nätverk & livsstilsförändring), där frågorna även är öppna och deltagarna hade möjlighet att utveckla teman som vi inte bad om (se bilaga 4). Där vi senare systematiskt försökt styra intervjuerna och försökte leda tillbaka dem vad de just har sagt och även uppmuntrat dem att utveckla det sagda eller justera det om de vill. Vi ansåg att detta sätt att hantera en intervjuprocess på var mest relevant för vår studie.

Procedur

Intervjupersonerna fann vi genom en kontakt som tidigare har genomfört en livsstilsförändring från en kriminell livsstil. Första kontakten med intervjupersonerna skedde via telefon där vi fick deltagarnas mailadress så vi kunde skicka över samtycket (se bilaga 1) och ett informationsblad (se bilaga 2) till dem. Andra kontakt blev via mail där deltagarna skickade tillbaka sitt samtycke och de frågor som uppstod hos vissa. Tredje kontakt skedde via telefon då vi bestämde vart och när vi skulle ses för att kunna genomföra intervjun. Fjärde kontakten blev mötet vi planerade upp för intervjun.

Deltagarna har under hela processen varit medvetna om att de kan ringa eller maila oss när som helst om de skulle uppstå frågor, vilket några av deltagarna har gjort. Denna möjlighet gav vi deltagarna för att bygga upp ett förtroende samt för att kunna ge dem en klarare bild om studien. Denna teknik innebär att man ger deltagarna förtroende och känsla av att man lyssnar samt att man är uppmärksam men även intresserad av intervjupersonernas livshistorier efter det avtjänade straffet. Denna teknik innebär att man inte "tvingar" berättelsen framåt, utan den är styrd av intervjupersonerna (Ahrne & Svensson, 2011) Intervjuerna har spelats in för att senare kunna transkriberas. Det sekretessbelagda materialet kommer att förstöras när studien har genomförts.

Etiska överväganden

Det finns fyra huvudkrav enligt Vetenskapsrådet (2002) och detta är information "att forskaren skall informera personerna som deltar i undersökning, både om studiens syfte" samtycke-, "Samtyckekravet innebär att personerna som deltar i en undersökning skall ges möjlighet att bestämma själva om de vill delta i undersökningen " - ,konfidentialitets

"Konfidentialitetskravet innebär att forskaren skall ta hänsyn till medverkande personernas anonymitet och förvara deras uppgifter i säkert plats"- och nyttjandekravet "Nyttjandekravet innebär att alla deltagarnas uppgifter som forskaren har samlat in skall används bara för forskningsändamål". Bearbetningen av materialet i vår intervju har vi tagit hänsyn till de fyra huvudkraven (*Vetenskapsrådet 2002*). De fem intervjudeltagarna har fått information om att deras deltagande är anonymt. De är även informerade om att alla som arbetar med studien har tystnadsplikt samt att de inspelade intervjuerna kommer att transkriberas, analyseras och sedan förstöras. Även att deras uppgifter skyddas enligt *24 kap. 8 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) samt personuppgiftslagen (1998:204)*.

Analys

Studiens analys är teoristyrd och tematisk, vilket innebär att data strukturerats utifrån teman, de temana var i förväg bestämda utifrån vår teoretiska bakgrund. Att genomföra en teoristyrd tematisk analys är ofta mer komplicerat och används när man vill utgå ifrån tidigare forskningsresultat samt att det har ett bestämt fokus som studien skall inriktas på (Langemar, 2008). Sedan transkriberades materialet ordagrant till skriven text. Syftet med transkriberingen är att ge en bättre överblick över intervjumaterialet och för att tydligare kunna se de mönster som framträder (Langemar, 2008). Även med transkriberingen letades det efter likheter och olikheter i vad som sagt av deltagarna. Detta för att finna svar till vårt syfte och frågeställningar.

Analysen av intervjuerna bearbetades och analyserades för hand eftersom författarna ville bearbeta och analysera varje fråga och svar för sig och därmed sätta oss in i deras livssituation. Dock även för att diskutera svaren så att vi tolkar svaren på ett neutralt sätt. De svar, likheter och olikheter som uppkommit presenteras i resultatet. Under analysens gång av intervjuerna har deltagarnas transkriberingar skrivits ut och svaren har analyserat svaren noga, med hjälp av markeringspennor och post it lappar, markerades olika kategorier utifrån studiens tema. Vidare analyserades alla kategorier för sig, för att kunna se likheten och olikheten i svaren från deltagarna. Under processens gång diskuteras materialet regelbundet, denna metod underlättade för att finna likheterna och olikheterna. Sedan har resultatet sammanställts och där efter analyserats utifrån de olika temana i det transkriberade materialet för varje intervju. I vissa fall har det uppkommit att deltagarna är eniga i sina upplevelser, i andra fall finns skillnader och även det har tagits upp i resultatet. Efter sammanställning så har det transkriberade materialet makulerats för att behandla deltagarnas uppgifter enligt *24 kap. 8 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) samt personuppgiftslagen (1998:204)*.

Resultat

Syftet med studien är att undersöka faktorer som före detta fängelsedömd individ anser har haft betydelse, när de bryter sitt brottsliga beteende i samband med en livsstilsförändring. De vägledande frågeställningar för studien är, vad är det som driver en människa med ett brottsligt beteende till att byta livsstil? Och vad det finns för hinder för en livsstilsförändring?

I resultatet nedan kommer det att presenteras i löpande text med rubriker för varje tema. Resultatet innehåller även citat från deltagarna för att ytterligare tydliggöra upplevelser och händelser för läsaren.

Orsak till kriminalitet

Under det här avsnittet så berättar deltagarna om sig själva, där det även berättar hur deras uppväxt har sett ut samt om hur gamla de var när de fick sin första dom. Deltagarna får en öppen fråga om att berätta kring sin barndom, vad de har varit med om, vad de minns idag men också ifall de förekom kriminalitet i deras omgivning. Alla deltagarna berättar att de haft någon form av kriminalitet bland sin omgivning i sin uppväxt. Allt från att vara delaktiga i narkotikaförsäljning och missbruk i sin omgivning till stölder och misshandlingar. Deltagarna berättar att eftersom de haft kriminalitet i sin omgivning när de växte upp så tror deltagarna att detta har påverkat dem själva till att bryta mot lagen, dock så tror en av deltagarna att de kan finnas andra faktorer som fått honom till att begå kriminella handlingar.

Johannes fick vara med att leverera de droger hans styvfar gjorde, och ibland till och med posta dem på egen hand redan som 13 åring. Han såg hur bra det kunde gå och hur mycket pengar man kunde tjäna, detta fick honom till att prova göra dessa typer av kriminella affärer.

Tre av fem deltagare berättar att de började slåss i tidig ålder. De gjorde det för att hävda sig, för att synas, eller för att de var utanför och ville komma in i gänget. Genom att slåss ville de få respekt och bli mer respekterade av sin omgivning i skolan. En av deltagarna berättar att de funnits kriminalitet i hans uppväxt men att han som liten inte förstod att det var brottsliga handlingar, eller att han inte ens förstod att dessa människor faktiskt var kriminella. Han menar att det är när han blev äldre och kunde se tillbaka och inse vilka som faktiskt hade varit kriminella under hans uppväxt. Däremot berättar en av deltagarna att han vet att de begåtts brottsliga handlingar hemma, men att han inte tror att det är därför han själv blev kriminell. Han tror att det beror på att skolan inte upptäckte honom i tid. Han var stökig som barn och idag hade velat att någon skulle upptäckt honom i tid, för då tror han inte att de hade

blivit som de blev.

Carl berättade om sin uppväxt där han fick ta mycket ansvar tidigt i livet. Han var ibland tvungen att stanna hemma ifrån skolan för att ta hand om sina yngre syskon, och skolan frågade aldrig efter honom. Carl tycker det är konstigt att ingen upptäckt hans stökiga beteende. Det var redan då en dålig väg började starta för honom. Deltagaren nämner att det fanns missbruk i hemmet sen barnsben. Deltagaren berättar även att hans kompisar försökte få in honom i deras gäng och att gänget begick kriminella handlingar.

Även för vår deltagare Kent började det tidigt, då som han själv beskriver det att han inte var många år då det började busa i hans kropp.

"... när jag var 2 eller 3 år så fick jag ha sele när jag gick i affärerna med föräldrarna. Men det var ingen som såg det, det var mer ajabaja, smäll på fingrarna så var det bra med det." Kent

Kent hade velat att någon skulle upptäckt att han var på väg åt fel håll i livet i tid. Han fick det tufft i skolan, och tror att detta beror på att han har en sjukdom som gör att han är hyperaktiv. Idag äter han medicin för detta. Deltagaren tror att om hans sjukdom hade upptäckts i tid och han hade börjat få medicin redan som barn så hade han haft lättare att koncentrera sig. Han började sniffa lim under skolbänken för att lugna sig. Dessutom blev Kent mobbad för att han inte hade ett så svenskt namn som alla andra, han började slåss på rasterna för att hävda sig. Anledningen till att Kent började slåss i skolan tror han att det beror på hans bror. Kent var länge retad i skolan och hans bror sa att nästa gång de hände skulle han slå dem. Detta ville han inte göra, men en dag blev det för mycket för honom så han slog till personen som retade honom. Han märkte då att folk började dra sig tillbaka istället och han fick respekt, men framförallt att de slutade reta honom. Så han fortsatte att slåss. Sen blev det bara värre och värre, berättar han.

I detta avsnitt under intervjun berättade även Johannes hur han hade det som ung. Hans biologiska far var kriminell och han tror att detta kan vara en av grunderna till att han själv blev kriminell. Han blev utslängd hemifrån som 16åring och han hade en styvfar som missbrukade, detta tror han kan vara ytterligare en grund till hans kriminalitet. Han kunde då inte längre gick att bo i huset med dem då styvfadern även misshandlade honom, hans mor och hans syskon. Han var konstant rädd att vara i huset eftersom han aldrig visste vad styvfaderns nästa steg var. Han kunde agera hotfullt mot Johannes och han kunde stå med en kniv över hans säng eller så kastade han kokande vatten på honom när han inte följde hans regler. Rädslan ökade med dagarna och han kände sig inte längre säker i hemmet. Han började

då vara hemma på dagarna och när det kom mot kvällen så lämnade han huset för att sova ute. Där kände han sig säkrare än att vara hemma och under samma tak med styvfadern. Han började sova på parkbänken som sedan utvecklades till att han träffade andra människor. Vilket ledde till att han flyttade hem till olika narkomaner.

”... Jag fick sova över hos kompisar och det är bara missbrukare som tar emot någon som kommer så, med en väska på ryggen. Det är ingen normal människa som har ett jobb att gå till som orkar ha en hemlös hemma hos sig, det var nog så allting började”
Johannes.

Han var ofta som ung i slagsmål, vilket kan ha utvecklat hans brottsliga beteende. Han är gammal boxare, vilket var en fördel för honom när han tränade, men blev en nackdel för honom när han slogs på gatan. Han ansåg att det var som ett vapen för honom. När han hamnade i slagsmål, kunde han aldrig sluta slå. Johannes sa till sina vänner att om han hamnar i slagsmål, så måste dem slå honom så han vaknar upp eftersom att deltagaren själv upplevde det som att han hamnade i en psykos. Han bara slår, slår och slår tills någon väcker honom ur detta. Deltagaren förklarade för sina vänner att dem räddar honom genom att slå honom, så slipper han sitta inne för mord sen om han inte hade kunnat stoppa sig själv.

Deltagaren Robert blev dömd första gången som 15 åring för misshandel, där han ville hävda sig och synas. Detta för att få makt i området och visa sin styrka. Det fanns kriminellitet både bland hans vänner och släkt i uppväxten. Robert berättar att det alltid är ens eget fel att man börjar med kriminalitet, alltid ens eget fel. Han anser att det finns olika faktorer som kan ha påverkat honom till att bli kriminell, men att han anser själv att det alltid är ens eget val att välja att bli kriminell, eller att välja att inte bli det. Men han menar att hans kriminella start även har haft en påverkan från hans omgivning, då han i redan i tidig ålder haft vänner som påverkat honom. I skolan hade han många äldre vänner och dessa vänner började tidigt med kriminalitet. Han ville fortsätta umgås med dem och gjorde som dem gjorde, vilket var en del av hans introduktion till det kriminella livet. När Robert började med droger så var det han som tog dem, det var ingen annan som satte något i armen på honom. Det var han som tog första gången, andra gången och han tog femhundra gången också. Robert berättar att han idag har ADHD, och att han tror att hans missbruk beror på att han började självmedicinera sig då han menar att ingen upptäckte att han hade koncentrations svårigheter i skolan eller att han svårt att förstå, läsa och skriva i skolan.

För Stefan som är vår femte undersökningsdeltagare fanns det kriminalitet i hans omgivning redan sedan barnsben. Han hade både en mor och far som var alkoholister och en

syster som var narkoman. Det var Stefans vardag och något han fick se som barn. Han skiljer sig från några av de andra deltagarna, då han inte började slåss i tidig ålder för att hävda sig. Han började röka hasch tidigt och han var nästan aldrig i slagsmål. Även denna deltagare berättar att han idag har fått en diagnos på ADHD, vilket han saknade som liten. Denna diagnos kom först när han var vuxen och uppsökte psykiatri på egen hand. Därför tror han personligen att anledningen till att provade med droger var sitt umgänge, men att anledning till att han fortsatte med droger berodde på självmedicinering, vilket han berättar är väldigt vanligt att människor med ADHD faktiskt gör. Resultaten under detta tema har visat att det är viktigt att upptäcka individerna som barn då man hade kunnat förebygga en del av kriminalitet redan då. Alla deltagarna berättade under intervjun att de själva inte blivit upptäckta i tid, eller att de känner någon som inte har, vilket de anser är en miss som görs i samhället. Detta är en gemensam faktor som anses vara viktig för att undvika tidig kriminalitet.

Self- efficacy

De fem deltagarnas Self- efficacy varierade. Där deras svar på frågorna till viss del var lika. Under avsnittet Self- efficacy så frågades det b.la om deltagarnas självkänsla, självständighet och självförtroende under och efter deras livsstils byte. Även om det känner att de har svikit folk i sin omgivning för och under processförändringen.

”Alltså, först var min självkänsla väldigt, väldigt dålig, väldigt. Det var hemskt, när man slutar med drogerna så blir man väldigt liten. Men sen kom man tillbaka, och när jag fick jobb så kom den tillbaka mer och mer. Men när man går hemma och tjänar inga pengar och man inte tillför någonting, då var tjejen som hade jobb, då är man liten” Johannes

Deltagarens svar på frågan om deras självkänsla hade ökade i samband med deras livsstilsförändring svarade två av fem att deras självkänsla ökade i samband med förändringen. De andra upplevde att deras självkänsla ökade efter förändringen, eller att de hade bättre självkänsla förr. Deltagarna har olika perspektiv på hur de ser på deras självkänsla idag. Roberts självkänsla svajar och detta påverkar hans självkänsla, självförtroende och självständighet mycket. Han var mer självständig när han levde kriminellt än nu. Johannes tyckte att han hade mer pengar då än idag och kunde förut göra vad han ville. Idag är deltagaren utan bostad och väntar på att socialförvaltningen ska ge honom pengar. Deltagaren upplever det som om han inte har någonting, vilket är svårt och jobbigt men att han kämpar

på, för han vill inte tillbaka dit han var innan.

Kent menar att han fick ett normalt liv och något att vara stolt över så ökade hans självförtroende i samband med livsstilsförändringen.

”Mitt självförtroende ökade, ja de gjorde det. För man ville vissa att man klarade av uppgiften. Visst den ökade till viss del, men det var en ny värld man skulle upptäcka. Nya saker och nytt allt. För så levde man inte innan, och så har man inte levt. Man ska byta bana, men de är en rolig utmaning”. Kent.

Deltagarna berättade om hur de såg på sig själva innan livsstilsförändringen, tre av fem trodde att de mårde bättre då än nu, men när de blickar tillbaka så insåg de att livet nu var mycket bättre än förr. Dock så nämnde alla fem deltagarna att de är stolta för vad de har åstadkommit. De säger att vägen fortfarande är svår och det är något de dagligen får kämpa för att hålla. En daglig kamp där de även ser positivt på livet de har idag och livsförändringen de har gjort.

Alla fem deltagare är överrens om att de upplever att de har svikit någon i sin omgivning någon gång under sitt missbruk, men berättar även att de svikit under sin processförändring. När vi ställer frågan om de upplever att de har svikit någon så definierar alla svikit olika, någon menar att de sagt löften de inte kan hålla, någon har sagt att de ska komma hem men inte dykt upp på flera dagar, andra har fått återfall och en av deltagarna berättar att han skulle sluta upp med stöld.

En av deltagarna berättar att svika sina nära är en fruktansvärd känsla, som att t.ex. inte dyka upp på barnens skolavslutningar eller missa ett bokat bord på en restaurang. Den känslan sitter kvar i honom än idag och han vill inte svika någon igen och att han därför är väldigt rädd för att få återfall, för att detta skulle vara för jobbigt för honom och hans anhöriga. Alla deltagare som har barn berättar att de känns som de svikit dem också. Genom att missa deras första steg, första ord och uppvisningar i skolan. Kent berättar för oss att hans dotter hade frågat honom en gång varför hennes pappa aldrig kommer till skolan när de har uppträdanden där. Detta var en fruktansvärd känsla för honom och att de orden skar in i honom.

Deltagarna berättar att de svikit andra, förutom sin familj och andra i släkten. De har svikit vänner, blåst vänner för att klara sig själva men några deltagare som haft jobb eller praktik berättar att de någon eller flera gånger inte dykt upp på sin arbetsplats, vilket de berättar var dumt gjort och att de ångrar det idag. Kent säger att det känns fruktansvärt att svika andra människor, att han bara lovade hela tiden att han skulle sluta med sitt kriminella liv och att detta ledde till att vissa tillslut slutade tro på honom. Innerst inne ville han sluta,

gång på gång sa han till sig själv att han skulle sluta och att han försökte kämpa, men inte klarade hålla sig längre än tre månader. Han menar att han behövde sina återfall, för att kunna sticka iväg och slappna av. Han har flera gånger sökt sig till bråk hemma för att han visste att det skulle leda till att han fru slängde ut honom och att det var dit han ville komma, så att han kunde dra där ifrån. Han hade då en anledning att dra utan att det skulle kännas som att han lämnade dem, att det istället skulle kännas som att han blev utslängd. Hon förstod tillslut hans metod, och hon slutade då att kasta ut honom vilket ledde till att han var tvungen att ta beslutet om att lämna sin familj själv. Detta ville han inte för de kändes tufft att gå självmant. Resultatet visade under detta tema att den gemensamma faktorn för self- efficacy är att individer som försöker ta sig ur kriminaliteten behöver någon som tror på dem och litar på dem, att de kan klara av uppgiften till en livsstilsförändring. För att i samband med detta ökar deras självkänsla, självförtroende och självständighet. När någon tror på en så växer man inombords menar deltagarna.

Det sociala nätverket.

I detta avsnitt så fick deltagarna berätta om det fanns någon särskild person som har haft betydelse för dem under deras livsstilsförändring. Samt om de fick stöd från familjen när de bestämde sig för att byta livsstil. Kent hade sin fru som ett stort stöd under hans förändring. Henne kunde han vända sig till oavsett situation. En annan betydelse som deltagaren har haft i sin livsstilsförändring är sin tro, han fick kontakten med Gud allt mer och där fann han sin tröst. Medan andra har funnit betydande människor på anstalten, där de än idag är goda vänner och fria ifrån kriminalitet. Deltagaren nämner att hans tro har varit väldigt viktig för honom, att han inte är troende utan att han är vetande. Jesus har haft en stor betydelse för honom och han går ofta till kyrkan för att prata ut.

Robert berättade om att den dagen hans son föddes bestämde han sig för att lägga av med allt, att hans barn var den betydande människan som motiverade honom till ett bättre liv. Livet till att vara fri från kriminalitet har varit långt, där han har haft svårt att veta vart eller vem han ska vända sig till. I detta sammanhang har hans syster haft betydelse för honom.

”... Hon hjälper jämt mig, jag har alltid kunnat ringa henne både under min kriminella tid och efter. Hon har aldrig dömt mig och hon alltid förstått hur jag mår, hur jag känner och vad jag vill, även om vi inte alltid tycker likadant. Men hon har aldrig haft några fördommar. Hon har trott på mig, till och med när jag inte ens trott på mig själv. “Robert

Alla deltagarna berättade om en gemensam faktor som har haft betydelse för dem under deras tid ut ur kriminalitet. Denna gemensamma faktor är att alla anser de har haft en betydande person i sin omgivning. Oavsett om det har varit släkt, vänner eller övriga.

Deltagarna fick frågan om de hade samma vänner idag som under sin tid som kriminella. Där fyra av fem svarade nej. Den som svarade ja är Stefan som berättar att han har en vän från sin kriminella tid kvar dock som även han har bytt livsstil. De resterande fyra valde att byta umgänge helt i samband med sin livsstilsförändring. De ansåg att de inte kunde ha samma vänner även om de var fria ifrån kriminalitet. Johannes anser att det är viktigt att byta umgänge i samband med en förändring då han ansåg att ett umgänge som lever i brottets bana kan öka hans risk att få återfall. Om han är med dessa människor ser han det han alltid har sett tillsammans med dem, vilket är att begå brottsliga handlingar. När deltagaren valde att bli fri ifrån kriminalitet och byta umgänge berättade han att

”... Kriminella ska inte umgås med kriminella även om de har slutat att vara kriminella. Man ska ut och träffa normala människor som inte är kriminella, och man ska anpassas till samhället. Hade jag fortsatt att umgås med mina vänner så hade jag aldrig slutat.” Johannes

Johannes sociala nätverk under tiden som kriminell var stort och idag är det mindre. Man blir beroende av varandra när man är kriminell för då har man ett gemensamt intresse och nu när deltagaren inte längre ägnar sig åt kriminella handlingar så är han inte längre beroende av andra på samma sätt. Det är hans sanna vänner som idag står kvar, vännerna från gamla tiden, långt innan han började bli kriminell. Efter att Johannes har bytt livsstil så umgås han inte med sina gamla ”polare” eftersom att han jobbar och ägnar tid åt familjen. Han har försökt att umgås med vänner han hade förr som idag är fria från kriminalitet, dock har de inte längre något gemensamt att prata om. De lever i två olika världar, de var vänner då, men idag har de inte längre samma intressen. Förr pratade de om droger, vapen och att få tag på pengar. Deltagaren poängterar även att han trivs med jobbet och familjelivet och att han lever bättre nu än förr. Deltagarna som inte har några gamla vänner kvar berättar att de är omöjligt att umgås med dem, även att en av deltagarna försökt.

Resultatet visade under detta tema att den gemensamma faktorn är att det är viktigt att ha en stöttande person i sin omgivning. Denna stöttande person kan vara en vän, släkting eller helt utomstående. Resultatet visade även att denna betydande person har för individen varit en positiv faktor till deras livsstilsförändring.

Livsstilsförändring

I detta avsnitt så berättade deltagarna om vägen ut ur kriminalitet. Den förändringen de har gjort. Som i tidigare avsnitt så nämndes det att deltagarna har haft någon betydande person under sin livsstilsförändring. Denna betydande person kan ha stärkt dem men även motiverat dem att inse vad det kriminella livet kan föra för konsekvenser.

Carl fick nog av kriminalitet då han insåg att han var hemlös, utan pengar och förlorat vårdnaden om sina barn. Han insåg att hans liv hade gått ut för när han satt häktad sin sista gång. När Carl började sin livsstilsförändring började en av hans vänner att tro på honom och därmed ökade hans självkänsla, motivation och vilja till att genomföra en livsstilsförändring.

Kent slutade med kriminaliteten av samma anledning som Carl, att båda förlorade vårdnaden om sina barn. Kent hade suttit häktad och i fängelse, totalt 30 år av sina 50 år och hade då missat en stor del av sina barns uppväxt. Kent ångrar att han inte varit mer delaktig och att han inte fått se något av sina barn ta sina första steg. Han menar att denna tid aldrig går att ta igen. Stefan däremot hade inte en tanke på att sluta med kriminalitet. Stefan säger att han blev för gammal och de föll han naturligt att sluta och då insåg han med tiden att hans liv var bättre utan kriminalitet.

”... Jag hade inte tänkt sluta med kriminalitet det kom naturligt när jag blev för gammal men med tiden insåg jag att det var så här jag ville leva, jag vill ha familj, vänner och ett jobb att gå till. Idag mår jag så mycket bättre än vad jag någonsin har gjort.” Stefan

Roberts berättar att när han bestämde sig för att kämpa med sitt liv var när socialen hade varnat honom att ta ifrån han hans son. Det var en väckerklocka för honom. Han insåg då att hans brottsliga handlingar hade gått för långt då det även fick konsekvenser och påverkade hans nära och kära men speciellt hans nyfödde son. Han var då villig att göra vad som helst för att få ha kvar sin son och för att få hjälp med att byta livsstil. Detta lyckades han med och är stolt över det idag. En av de betydande för Kents livsstilsförändring var b.l.a. Gud, där han berättade att gud talade med honom. Även Carl pratade om sin tro men att hans tro har varit hans styrka och den styrkan som har hjälpt honom att sluta.

”... Jag bestämde mig för att, nej nu var det nog. Min inre styrka motiverade mig att aldrig mer falla tillbaka till den personen jag var innan. Och det är den som får mig att fortsätta än idag. “Carl

En betydande faktor för Johannes vid hans livsstilsförändring var att han fick en praktikplats på ett företag som arbetade med betong. Denna praktikplats ledde till en tillsvidareanställning för Johannes, där han utvecklats och idag är arbetsledare. Denna möjlighet har deltagaren beskrivit som en motiverande faktor som fick honom att sluta med kriminalitet, att när han kom hem trött efter ett långt arbetspass och hade tjänat egna pengar på rätt sätt fick honom att glädjas och att vilja fortsätta på rätt bana.

Alla deltagarna berättade att en motivationsfaktor för dem och deras livsstilsförändring är deras familjer. Det visade sig att bli förälder fick deltagarna till att vilja sluta men också att få ett stabilt förhållande. Resultatet visade även att alla deltagarna haft familjen som ett stöd för dem när de bestämde sig för att sluta och därmed blev familjen en positiv drivande faktor för deltagarna att sluta med sitt brottsliga beteende och byta livsstil. De menade också att känslan av att någon tror på dem fick dem till att sträva till att nå olika mål och göra en livsstilsförändring. Resultatet visade även att alla deltagarna har haft något att sluta för såsom jobb, förhållanden, familj, bli förälder eller/och religiös tro.

Besvikelse

När vi frågar deltagarna om det finns någon hjälporganisation eller annan myndighet som har haft betydelse svarar alla fem deltagarna ett starkt nej. Vi ber dem utveckla sina svar, förklara om kontakten har varit bra eller dålig men även om den på något sätt hjälpt dem. Samtliga deltagare upplever att de inte får något hjälpsamt stöd från dem. Vare sig från olika hjälporganisationer eller sociala myndigheter. Carl ser det som en besvikelse, då han har varit ordförande i kamratföreningen KRIS där han blev utstött efter att fått ett återfall som var hans sista. Han är besviken eftersom att de kallar sig själva kamratförening och kunde inte ens komma och hälsa på honom på häktet eller höra av sig efter sin förändring. Han tror att KRIS tyckte att det var hans eget fel att han fick ett återfall. Carl berättar att det fanns andra missbrukare på KRIS som borde vetat att det inte alltid är lätt att stå emot och det är inget man kan få överstökad över en natt.

En annan som är besviken på de olika hjälpmedel som finns är deltagaren Stefan. Stefan har begått ett mord och missbrukat därför sökte han behandlingshem eller familjehem för att lättare kunna komma ut i samhället igen. Han förväntade sig då att få vara på ett behandlingshem eller familjehem eftersom han hade ansökt om detta sitt sista år på anstalten. Deltagaren anser att han var berättigad till detta. Men då fick han ett nej ifrån kriminalvården, både regionkontoret och huvudkontoret sedan överklagande han det till förvaltningsrätten.

Deltagaren fick tillbaka sin överklagan från huvudkontoret efter två dagar och hans överklagan var på elva sidor. I överklagan stod det samma sak som från regionkontoret vilket Stefan tycker är ett tecken på att dem inte har läst den.

När deltagaren överklagade till förvaltningsrätten fick deltagaren rätt till familjehem men då var tiden så knapp att de inte längre tyckte att de var något ide att han skulle få komma dit. Stefan har ansökt om att få hjälp och komma ut i samhället men har blivit nekad av kriminalvården och ser sig själv som ett misslyckande enligt deras papper. Stefan ringde då socialförvaltningen under sin tid som han satt på anstalten och pratade med dem om ekonomiskt bistånd, de skulle återkomma. En kvinna ringde då upp Stefan från ekonomiavdelningen som enligt Stefan inte alls var insatt i ämnet och han anser att det var onödigt att hon ringde och inte hans handläggare. De skulle höra av sig, vilket de inte gjorde. Han är besviken över hela situationen och att han först fick söka kontakten med socialförvaltningen samt att han försökte komma in i samhället ett år innan han släpptes från anstalten. Den dagen hans släpptes hörde ingen av sig för att kolla vart han var, hur han mårde eller hur han levde.

Johannes anser inte heller att han fått någon hjälp över huvudtaget då han berättat att när han sökt behandlingshem så fick han till svar att det inte finns någon missbrukare som är en riktig missbrukare som söker ett behandlingshem själv. Johannes har valt att inte besöka KRIS, då han tycker att de är ett ställe där kriminella kan lära känna kriminella. Ingen typ av hjälp har "backat" upp honom, snarare drivit honom till att vilja bli värre och att myndigheterna pushar honom tillbaka. Detta är en likhet med vad Stefan upplever. När Stefan muckade ansåg han att kriminalvården gav de sämsta förutsättningar man kan ha för någon som muckar, när han skulle gå där ifrån var hans kläder för små och att han ifrågasatte detta. Enligt Stefan hade kriminalvården svarat att han skulle klämma i sig i kläderna han hade sen tidigare. Han är besviken och förnedrad över händelsen.

På frågan om Kent ansåg att han hade fått den hjälp han behöver för att genomgå den förändring av samhället och olika hjälporganisationer svarade han att han inte har mycket positivt att säga om detta. De gör vad de kan men dem gör fel. Han tycker inte att de ställer upp, vilket leder till att man faller tillbaka i missbruk, försöker ta sig i upp och man faller igen. Då hamnar man i en låda där myndigheterna kollar på en och tänker *"där är han igen, vi kan inte hjälpa han. Vi hjälper dem andra istället."* Kent tycker att människor som själva varit kriminella och självklart har slutat, ska jobba med dem som är kriminella. Man ska ha kunskap om kriminalitet. Kent belyser att han inte tycker att ett kriminellt beteende är acceptabelt men att man ska ha kunskap om det om man ska arbeta med det. Kent menar att

man som handläggare ska veta hur man går tillväga med en kriminell. Det är svårt att ändra ett brottsligt beteende och det tar tid, man måste ha tålamod och det tar tid att byta bana. När Kent muckade var han bostadslös och upplevde att ingen ville hjälpa honom och hans gravida fru. Även om de bad om hjälp, så prioriterade de andra än dem.

Robert har varit i kontakt med socialförvaltningen, ADS (alkohol- och drogsektionen), frivården och kriminalvården. Denna kontakt har inte pågått länge och inte varit en del av deltagarens livsstilsförändring. Anledningen till att Robert varit i kontakt med dessa är för att få hjälp med att fortsätta vara fri ifrån kriminalitet. Robert ansåg att han hade fått hjälp men att denna hjälp inte kommer ifrån myndigheterna. Fyra av fem deltagare upplever att det inte har fått någon hjälp alls medan den femte deltagaren upplever att han inte har någon åsikt då han inte varit aktiv mer än fem månader. Han anser dock att han borde fått mer hjälp under dessa fem månader och att man inte dröjer ut på det.

Resultatet visade att deltagarna har upplevt någon form av besvikelse från myndigheterna. Det finns en viss besvikelse hos deltagarna kring hur de har blivit behandlade och bemötta. De hade enligt dem själva varit annorlunda för dem idag om de hade blivit behandlade och bemötta på rätt sätt från början. Deltagarna menar att man bör vara uppmärksam på att människor som kommer från svaga eller utslagna grupper ofta känner sig i underläge gentemot personalen. Sammanfattningsvis visar resultatet under detta tema att faktorn för att kunna göra en livsstilsförändring och kunna bryta ett brottsligt beteende har en stor betydelse för hur man i socialt arbete bemöter människor skapar förtroende och bygger upp en relation.

Diskussion

Syftet med studien är att undersöka de faktorer som en före detta fängelsedömd individ anser har haft betydelse, när de bryter sitt brottsliga beteende i samband med en livsstilsförändring. Nedan redovisas de slutsatser vi kommit fram till och här besvaras och diskuteras även studiens två frågeställningar.

1. Vad är det som driver en människa med ett brottsligt beteende till att byta livsstil?

Slutsatser: Studien visar att det finns olika motivationsfaktorer som gör att en person väljer att genomföra en livsstilsförändring. Nedan har vi presenterat ut de motivationsfaktorer som visade sig under analysen av resultatet.

- Att ha egen familj och att bli förälder.
- Familjen motiverade dem till vägen ut ur kriminalitet.
- Att inte längre vilja svika sin omgivning.
- Det sociala nätverket har varit en motivationsfaktor.
- Att någon ville tro på dem, och inte se ner på dem fick dem motiverade.
- Att de insåg att de själva var värda en bättre livsstil.
- Man fick visa att man klarade att avstå från kriminaliteten.
- Att inte längre vilja vara hemlös.
- Försöka anpassa sig till samhället.
- Att få praktik.
- Att få jobb.
- Tro och inre styrka.
- Ny omgivning b.la vänner.
- Positiv feedback.

Diskussion: Vi finner ett mönster med vad som har skrivits tidigare i uppsatsen. Det beskrivs att ett socialt kontaktnät visade sig vara en motiverandefaktor för de kriminella. Även att individerna har ett fritidsintresse kan ha en stor påverkan på hur kriminella ska lyckas genomföra sin livsstilsförändring. En av de gemensamma mönster som deltagarna har syns redan då när de berättar om vart de har funnit sin motivation till att vilja göra en livsstilsförändring. Där deltagarna berättar om liknande motivationsfaktorer som fick dem att

sluta med ett kriminellt liv. De mönster som vi fann under tema Self- efficacy var att deltagarna vill känna av att någon tror på dem och litar på dem, att de kan klara av uppgiften till en livsstilsförändring. För att i samband med detta ökar deras självkänsla.

I inledningen talar Christensen och Jensen (2004) om att människans tro på sin egen förmåga är en avgörande faktor för hur man tänker, handlar och reagerar i olika situationer. Bandura beskrev att beteendet är en motiverande faktor för att höja individens Self- efficacy. Där han även menar att känslor och tankar kan ha betydelse för att höja individens Self- efficacy. Individens Self- efficacy ökar när man har en positiv inställning, motivation och ett positivt beteende och då är individen ett steg närmare sina mål. Bandura påpekade även att teorin fungerar tvärtom, att en negativ inställning, motivation och ett negativt beteende sänker målsättningen (Cramer, Neal & Brodsky, 2009).

Studier från Gwénaelle, Uscher & Bressoux (2011) visar att social feedback från föräldrar, vänner och andra i individens omgivning är positivt och förstärker Self- efficacy hos många medan negativa kommentarer till personen som försöker ta sig ur sin kriminella livsstil sänker individens Self- efficacy.

Nygren och Lisspers (1992) nämner att man behöver byta umgänge för att byta bana. De menar att högrisksituationer kan vara vid speciella tidpunkter, platser, humör eller sinnesstämningar som hotar individens egen kontroll över situationen (Nygren & Lisspers, 1992). Om en före detta kriminell umgås med de som fortfarande är kriminella på en plats där de utförde kriminella handlingar så är chansen större att individen faller tillbaka till sitt kriminella beteende på en sådan plats (Nygren & Lisspers, 1992). När en individ utsätter sig för en högrisksituation så minskar deras egen kontroll och därmed ökar känslan av att vilja falla tillbaka. Nygren och Lisspers (1992) menar att individen som väljer att byta livsstil till ett icke kriminellt liv, inte bör utsätta sig själva för högrisksituationer och om de måste utsätta sig för dessa högrisksituationer bör de förbereda sig genom att vara medveten om *att "det här är en plats som jag inte bör gå till, för något kan uppstå"* (Nygren & Lisspers, 1992). Om förutsättningarna för kriminalitet (motiv, drivkrafter, attityder och värderingar) är större än ett för ett laglydigt liv, då blir individen kriminell enligt Sutherland. Han menar att olika typer av kriminalitet kunde härledas till olika tidiga inlärningssituationer (Bergström, 2004).

Som tidigare nämnts så finns det olika hjälpmedel från samhället för att fortsätta hålla sig fri från kriminalitet, frivården som är en del av kriminalvården ansvarar för påföljder i frihet. Dessa hjälpmedel anser deltagarna själva inte har varit särskilt hjälpande för dem, utan menar att de mer tryckt dem tillbaka. I inledningen talades det om studier har visat (Benight & Bandura, 2004) att det finns viktiga sociala kognitiva mekanismer som påverkar kritiska

återfall till den kriminella livsstilen.

De mönster som vi fann under detta tema social nätverk var att alla deltagarna berättar att de har haft en betydande person i sin omgivning. Oavsett om det har varit släkt, vänner eller övriga. Denna betydande person har för individen varit en positiv faktor till en livsstilsförändring. Detta stämmer överrens med vad som har nämnts tidigare i inledning om studien Wahlin & Wennerberg (2001), att ha ett socialt kontaktnät har visat sig vara en motiverande faktor för de kriminella.

Granbom (1998) nämner att den inre motivationen kan påverka beteende, något som i detta sammanhang kallas självbestämmandeteorin. Granbom (1998) nämner även att det har framkommit i forskning att människor får en ökad inre motivation när de stöds och uppmuntras i sina egna initiativ. Enligt Cofer (1978) så behöver människor som satsar på att utveckla sig själva och som skapar resultat att tro på, ingen motivation. Tar man själv ansvar för sin egen situation får man mening, motivation och glädje i sitt liv.

De mönster som vi fann under tema livsstilsförändring var att det är viktigt att ett förtroende skapas i samtal. Det har visat sig i studier att de första fem minuterna kan spela och vara en avgörande roll i möten med ”den utsatte”. Under denna tid så baseras individen om mötet (Poskiparta, Liimatainen, Kettunen & Karhila, 2001). Där en förutsättning för att skapa ett förtroende och en relation till de människor man bemöter när man arbetar med socialt arbete. Att man bemöter människor så de känner sig välkomna och betydelsefulla. En individ som har ett brottsligt beteende och söker hjälp för att förändra sin livsstil så är förmodligen den utbildade behandlaren insatt i ärendet, dvs. behandlaren vet varför patienten söker hjälp, vilket är en förutsättning för att öka förtroendet (Poskiparta, Liimatainen, Kettunen & Karhila, 2001). Patienten förutsätter att den utbildade behandlaren har information om hur man kan eller ska gå tillväga när man ska bryta ett brottsligt beteende. Det framkommer i studien från Poskiparta et al., (2001) och i studien från Eriksson och Nilsson (2008) att det tar tid att skapa en förtroendeingivande relation och i första besöket ses detta som extra betydelsefullt. Studier visar att de faktorer som stärker vårdarens (etc.) förtroende och främjar livsstilsförändring är att ses, att kunna lyssna och höra den, inte bara att se problemet utan att kunna se lösningen, bekräfta och bemöta patienten på rätt nivå (Kettunen, Poskiparta & Karhila, 2003), samt att lyssna utan att avbryta (Eriksson & Nilsson, 2008; Lindhe-Söderlund, Nilsen & Kristensson 2008; Riegel et al., 2006; Henderson, 2003; Poskiparta et al., 2001; Kettunen et al., 2003).

"I try to listen to what they tell me. It may be about a sick spouse at home or they have a sore knee or something. Even if I cannot do anything about it and it is not relevant to the visit, I listen to them anyway" (Eriksson & Nilsson, 2008).

Göthson och Karlström (1991) talar om att när man i socialt arbete bemöter människor, är det av stor betydelse att skapa förtroende och bygga upp en relation. Man bör vara uppmärksam på att människor som kommer från svaga eller utslagna grupper ofta känner sig i underläge gentemot personalen. Därför är det av stor betydelse att bemöta människor så att deras självkänsla stärks. För att kunna motivera till en livsstilsförändring måste behandlaren (etc.) ta hänsyn till människans liv och identifiera motiven till livsstilsförändringen. Samtalet används som redskap för att skapa närhet i mötet och för att få patienten delaktig (Eriksson & Nilsson, 2008). Henderson (2003) nämner även att man bör använda sig av lite humor, vänlighet, aktivt lyssnande och uppmuntran för att kunna utveckla en positiv relation med den man bemöter. Även kommunikation är viktigt, speciellt när man i socialt arbete bemöter människor från svaga eller utslagna grupper. De mönster som vi fann för att kunna genomföra en livsstilsförändring är att alla deltagare anser att de haft något att sluta för, exempelvis jobb, förhållanden, familj och/eller religiös tro. Deltagarna anser att dessa faktorer har varit drivande för dem så att de kunnat genomföra sin livsstilsförändring. Fyra av deltagarna har valt att sluta för något eller någon annans skull. Dock fanns det en deltagare som slutade för sin egen skull eller för familjen, för att deltagaren ville ha familj, vänner och ett jobb att gå till. Att det finns motiverande faktorer är viktigt för individen som ska bryta upp med sin kriminella livsstil. Det är även viktigt att individen hittar vad det är som kan driva och motivera individen till livsstilsförändringen.

2. Vad finns det för hinder för en livsstilsförändring?

- Påverkan från uppväxten
- Dålig relation med anhöriga.
- Bemötandet från myndigheter.
- Hjälpen från myndigheter.
- Att myndigheterna inte agerar direkt. Hjälpen tar för lång tid.
- De fick inte den hjälp de självmant bad om.
- Att samhället såg ner på dem.
- Att bli stämplad som kriminell trots sina försök till livsstilsförändringar.

- Rädslan för återfall.
- Där självkänslan och självförtroende varierade.
- Att hjälporganisationerna inte alls var hjälpande.
- Det ekonomiska tillståndet.
- Besvikelse.

Diskussion: Vi finner ett mönster med vad som har skrivits tidigare i uppsatsen. Det beskrivs att individerna som har hamnat långt utanför samhället inte riktigt vet vart det ska börja när de genomför en livsstilsförändring kan vända sig till olika hjälporganisationer som visar dem vägen. Detta ansågs som en positiv vägledning enligt Worley, et.al (2014). Men visade sig vara ett motstånd för en livsstilsförändring. Det har även visat sig att det är lättare att falla tillbaka till kriminalitet om man upplever utanförskap (Wahling & Wennerbeg, 2001).

Det mönster som vi fann under teman orsaker till kriminalitet är vikten av att upptäcka individerna som barn då man hade kunnat förebygga en del av kriminaliteten redan då. Detta kan man koppla samman med vad som har tagits upp tidigare i studien där Dierkhising, Lande och Natsuaki (2014) nämner att det som händer i uppväxten kan komma att påverka individen omedvetet i vuxen ålder. Sutherland teori beskriver att ett brottsligt beteende är inlärt och att det inte kan läras in. Sutherland menade att inläringen kan ske via din omgivning *”Brottsligt beteende lärs in vid interaktion med andra personer i en kommunikationsprocess”* (Sutherland, 1955). Det brottsliga beteendet är ett beteende som följer individen hela livet. Vilket innebär att när individen väljer att gå från kriminell till icke kriminell, behövs det brottsliga beteendet brytas vilket då kan leda till en livslång process där de dagligen jobbar med att tro på sin förmåga och stå emot för att inte falla tillbaka i brottets bana. Detta har även visat att det stämmer överrens med deltagarnas svar till en livslång process, där det är ett dagligt jobb med stå emot för att inte falla tillbaka.

Loeber (1990) beskriver att de finns tre olika vägar för ungdomar in i kriminalitet, dessa återges nedan i översiktlig form:

- *Börjar i förskoleåldern och innefattar olika aggressiva och icke aggressiva beteendeproblem och ofta hyperaktivitet.*
- *Börjar strax före eller i tidiga tonåren. Innefattar beteendeproblem som stöld, lögn, skolk och drogmissbruk.*
- *Startar i mitten eller senare delen av tonårstiden; inga problem synliga före drogdebuten.*

Den första gruppen kallas ofta för ”early starters”. De är de barnen som redan dagispersonalen slår larm om. Att upptäcka dem tidigt är inte svårt. Problemet har varit att samhället sedan ofta misslyckats att hjälpa barnen och deras föräldrar (Bergström, 2004). Brolin och Lövgren (1995) nämner att de med bra relationer till föräldrarna inte tycks löpa stor risk för brottslighet i problemområden eller skolor. Vi fann en likhet med hur Loebers (1990) beskrivning av de tre olika vägarna för ungdomar in i kriminaliteten kan se ut. Dessa tre vägar in var för oss tidigare okända. Bergström (2004) nämner att det är lätt för dagispersonalen att upptäcka de barnen som tillhör ”early starters”, men att det är svårt att hjälpa dem. Varför upptäckte inte dagispersonalen deltagarna när de var stökiga som barn.

Studien har visat att fattigdom och sociala problem i uppväxtfamiljen har långsiktiga konsekvenser för exkluderingsrisker långt senare i livet (Bäckman & Nilsson 2010). Det är även väl belagt att brottsaktiva ungdomar oftare än andra kommer från mer resurssvaga hem (Nilsson 2002; 2007). Denna resurssvaghet tar sig olika uttryck och kan skrivas på olika sätt, den rör exempelvis familjeförhållanden, ekonomi, sociala problem och hälsa.

Ofta växer motivationen, intresse och förmåga till en beteendeförändring fram under lång tid (Holm Ivarsson, Ortiz & Wirbing, 2010) Det tar då tid att ta sig tillbaka till samhället, det tar tid att bygga upp ett nytt fungerande liv och det tar tid att fatta beslutet att lämna sitt dåvarande gäng bakom sig om alla deltagare har gjort. Att leva kriminellt påverkar det sociala nätverket (Bergström, 2004).

När den kriminella personen har genomfört en förändring och försöker vidmakthålla det nya beteendet så är det viktigt att vara positiv och stödjande till denna person, att man ge bekräftelse även för små framsteg. Det är även viktigt att kunna hantera eventuella misslyckanden i form av bakslag och återfall till det gamla beteendet på ett konstruktivt sätt (Holm Ivarsson, Ortiz & Wirbing, 2010). Att tro på personen och att motivera dem genom en kommunikation. När personen faller tillbaka, är det viktigt att finnas som ett stöd för dem (Bergström 1996). Att ha någon att kunna vända sig till är viktigt (Hansson, 2001). En risk för återfall kan uppstå eller öka om de fortsätter att umgås med samma umgänge (Bergström, 2004). Den gemensamma faktorn deltagarna hade var att det sociala nätverket är viktigt och att det är viktigt att känna stöd från sina nära. Granbom (1998) anser att det är så, att det är viktigt att ha någon kring sig som individen kan vända sig till och som bryr sig om den. Där relationer är något man måste bygga upp igen. Tidigare studier har även visat att det har blivit svårare för individen att inte bli påverkad av andra individer. Dessa studier menar att omgivningen har stor inverkan både positivt och negativt hos individen (Asch, 1956).

Tidigare forskning visade att de individer som väljer att bryta med kriminaliteten och i samband med det har sökt hjälp från olika organisationer har visat sig klarat bättre än människor som försöker helt själva, (Jones, Kemp, & Chan, 2013), denna tidigare forskning stämmer inte överrens med det vi kom fram till. Eftersom våra deltagare anser att de klarat sig bättre på egen hand än vad de gjort med de olika hjälporganisationerna.

Besvikelse

Deltagarna upplever att det finns en viss besvikelse eftersom de själva anser att de skött kontakten med Socialförvaltningen och andra myndigheter och ändå inte fått den hjälp de anser att de har rätt till. Enligt resultatet har alla deltagare någon gång i sina liv varit bostadslösa och under denna period ansåg de alla att de borde fått mer hjälp för att få bostad. Trots att de försökt och engagerat sig själva så har de enligt dem själva bara varit motgångar och misslyckanden. De har ingen förtroende för Socialförvaltningen och andra myndigheter och anser att de fått klara sig på egen hand dit dem är idag. Resultatet visar även att vissa deltagare är rädda för återfall och därmed söker en viss hjälp men fortfarande att de inte fått den hjälp de söker. Alla deltagarna är överens om att de förlorat förtroendet och tappat tryggheten för myndigheterna, då de anser att de prioriterar annat.

Det har även visat sig att vissa deltagare ibland tappat motivationen till att lyckas när Socialförvaltningen och andra myndigheter inte backar upp dem. För att den kriminella ska gå från sin kriminella livsstil, till en livsstil som är mer accepterad av samhället ska myndigheten till en början ge personen som försöker göra en förändring rätt typ av hjälp, men för att kunna göra detta bör myndigheten bygga upp en bra relation med personen som ska genomgå denna livsstilförändring (Sarnecki & Sivertsson 2013). Gemensamt för alla deltagare är att det har försökt och engagerat sig på alla sätt för att lyckas. Under intervjuprocessens gång berättade även en deltagare om att de enda han ville var att bli hörd när han sökte hjälp angående sitt missbruk. Att de inte bara ser problemet utan lösningen eller iallafall försökte hjälpa honom att hitta en lösning. För det var är målet.

En annan deltagare nämner även hur besviken han var över att inte den hjälp han sökte fick. Att han överklagade domen men ändå inte fanns någon lösning för honom att placeras i familjhem eller behandlingshem. Där brast förtroendet för vården enligt honom, han är nu besviken och har inte längre något förtroende alls för vården. Där nämner även han att i fortsättningen inte kan tänka sig vända sig till verksamheter/ hjälporganisationer etc. på grund av det han upplevt menar han att han vet hur de arbetar. Deltagarnas upplevelse stämmer då

överrens med hur Göthson och Karlström (1991) menar att man ska bemöta andra människor med problematik.

Sammanfattningsvis så var syftet med studien att undersöka faktorer som före detta fängelsedömd individ anser har haft betydelse, när de bryter sitt brottsliga beteende i samband med en livsstilsförändring. Enligt deltagarnas berättelser har vi funnit att arbete, familj och barn har haft störst betydelse, dock har andra faktorer spelar roll så som stöd från anhöriga och leva ett vanligt liv. De hinder som deltagarna ser för en livsstilsförändring är att samhället inte tror på en och att de inte anser att de får den hjälp de behöver. De har tappat hoppat genom att bli runt skickade inom socialen och olika myndigheter. De ser detta som ett hinder att göra en förändring då de känner att ingen har förtroende för dem. De vet inte vart de ska börja när de ska förändra sig, och de är där de anser att hjälpen ska komma in, men enligt våra deltagare upplever de inte att de fått den hjälp som behövs för att genomföra en förändring. Det är i samband med detta deras besvikelse uppstår. Som det har nämnts av Göthson och Karlström (1991) är att när man i socialt arbete bemöter människor, är det av stor betydelse att skapa förtroende och bygga upp en relation.

Avslutningsvis vill vi, genom en bild, illustrera vår tolkning av vilka framgångsfaktorer en livsstilsförändring kan ha men även hinder till för en livsstilsförändring.

: Bilderna är konstruerade av oss uppsatsförfattare.

Metoddiskussion

Valet av undersökningsdeltagare baserades på tidigare forskning som gjorts, där det visade att män står för stor del av kriminaliteten i samhället. Den tidigare forskningen var även begränsad då det framkommer att det inte finns tillräckligt med forskning inom kriminaliteten hos män. Därför gjordes urvalet av deltagare till att bara innefatta män. Kvale och Brinkmann (2009) menar att den kvalitativa forskningsintervjun är intresserad av att fånga intervjupersonens upplevelser från sitt liv och få ta del av dennes erfarenheter för att kunna tolka och förstå ett visst fenomen. Därför har tillvägagångssättet för denna studie bestått en kvalitativ metod. Valet av metod beror på att författarna ansåg att användandet av en kvalitativ metod vid denna studie skulle på bästa möjliga sätt ge en förståelse för deltagarnas upplevelser och erfarenheter av tidigare händelser. Genom att arbeta på detta sätt kunde författarna vara mer neutrala under intervjuerna då frågorna hade formulerats på så vis att den intervjuade personen fick berätta öppet kring sin livsstilsförändring. När vi valde att avsluta intervjun genom att ställa frågan om det fanns något deltagaren ville tillägga så gav detta möjligheten för deltagarna att fylla i ytterligare material till studien, vilket författarna ansåg vara positivt då denna öppna fråga var till stor hjälp under analysarbetet. Då deltagarna berättade djupare kring detaljer som inte framgick lika tydligt under frågorna.

Intervjuarens roll är att vara empatisk och inkännande, lyssnande och med ett öppet sinne. Vidare är intervjuarens uppgift att inte tolka in för mycket i samtalet utan vara öppen för nya synsätt och tankesätt som deltagaren kan tänkas förmedla (Kvale & Brinkmann, 2009). Vilket intervjuerna varit. Intervjuerna har deltagit aktivt i diskussionen men låtit deltagaren leda samtalet, dock har intervjuerna väglett tillbaka samtalsämnet om det hamnade utanför ämnet en längre tid.

De områden som författarna ringade in under studiens gång har varit betydelsefulla för studien. Detta har även gjort att materialet kunnat analyseras och bearbetas på ett mer strukturerat vis. Att ha dessa teman gav författarna möjlighet att kunde diskutera varje tema för sig, men även leta efter skillnader och likheter i de övriga svaren. För att nå syftet med studien ansåg författarna att kvalitativa intervjuer gav en djupare förståelse kring individernas livsstilsförändringar. Deltagarna hade även möjlighet att bestämma vilken miljö intervjun skulle ske i, vilket författarna tror gav deltagarna en viss trygghet.

Förslag på fortsatt forskning

Vi har tagit del utav ämnen inom livsstilsförändring och ett brottsligt beteende samt även vad det finns för hinder för en människa med brottsligt beteende att byta livsstil, men även vad som driver individen till denna livsstilsförändring.

Det bör genomföras mer forskning för att se vilka behov de före detta kriminella behöver för att kunna genomföra sin livsstilsförändring men även varför det brister mellan individerna och myndigheterna. Då vårt resultat visade att de före detta kriminella inte alls upplevde att de fick den hjälp de behövde utan att de istället menar att de trycktes tillbaka igen, så anser vi att detta är ett viktigt område att forska vidare inom, att ta reda på vart någonstans de brister samt hur vi ska bemöta de före detta kriminella på ett utvecklande vis. Att studera vidare inom samma område men att utöka antalet deltagarna för att kunna se ifall deras upplevelser skiljer sig från varandras. Dock som det har nämnts i inledningen så är forskning inom kriminellas attityder att byta livsstil begränsad (Nilsson & Estrada, 2009)

Käll- och litteraturförteckning

- Ahrne, G. Svensson, P. (2011) *Handbok i kvalitativa metoder*. Malmö: Liber AB
- Asch, S. E. (1956). *Studies of independence and submission to group pressure: I. A minority of one against a unanimous majority*. Psychological Monographs, 70 (9, Whole No. 417).
- Atkinson, R. (1998). *The life story interview*. Sage Publications, Incorporated.
- Bandura, A. (1997). *Self-efficacy: The exercise of control*. New York, NY: Freeman.
- Bandura, A. (1986). *Social foundations of thought and action: A social cognitive theory*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.
- Bandura, A. & Benight, C. C. (2004). *Social cognitive theory of posttraumatic recovery: The role of perceived self-efficacy*. *Behaviour Research and Therapy*, 42, 1129–1148. doi: 10.1016/j.brat.2003.08.008
- Bengtsson, A. & Gavelin, I. (2004). *Familjer och missbruk: om glömda barn och glömda föräldrar*. (3., rev. uppl.) Visby: Books-on-demand.
- Bergström, H. (1996). *Missbruk, människor och relationer: behandling genom professionella och privata nätverk*. Lund: Studentlitteratur.
- Bergström, G. (2004). *Kriminalitet som livsstil*. (4., rev. uppl.) Stockholm: Mareld.
- Bolin, G., Lövgren, K. (red) (1995) *Om unga män*. Studentlitteratur.
- Brott och statistik. (2014). Besökt 14 November 2014 från <http://www.bra.se/bra/brott-och-statistik.html>
- Bäckman, O. & Nilsson, A. (2010). "Pathways to Social Exclusion". Forthcoming in *European Sociological Review*.
- Christensen, L. S & Jensen H. B. (2004) *Didaktik och patientutbildning*. Lund: Studentlitteratur;
- Cofer, C.N. (1978). *Motivation och emotion. Forskning, teori, definitioner*. En översiktlig redovisning om motivation och emotion, förklara varför vi handlar som vi gör. Studentlitteratur
- Cramer, R.J., Neal, T.M.S., Brodsky, S.L. (2009) *Self-efficacy and confidence: Theoretical distinctions and implications for trial consultation*. *Consulting Psychology Journal: Practice and Research*. Vol. 61, No. 4, 319–334. DOI: 10.1037/a0017310
- Davis, C., Doherty, S., Moser, A., (2014) *Social Desirability and Change Following Substance Abuse Treatment in Male Offender*. Vol. 28, No. 3, 872–879 doi: 10.1037/a0037528

Dierkhising, C., Lande, A., Natsuaki, M., (2014) *Victims Behind Bars: A Preliminary Study of Abuse During Juvenile Incarceration and Post-Release Social and Emotional Functioning.* , Vol. 20, No. 2, 181–190. DOI: 10.1037/law0000002

Eriksson, I., & Nilsson, K. (2008). *Preconditions needed for establishing a trusting relationship during health counselling: An interview study.* Journal of clinical Nursing 17, 2352-2359.

Eriksson, T. (2010). *Trygghet i boende.* (1. uppl.) Stockholm: Stiftelsen Tryggare Sverige.

Field, R.D., Tobin, R.M., & Reese-Weber, W. (2014) *Agreeableness, social self- efficacy and conflict resolution strategies.* Journal of Individual Differences 2014; Vol. 35(2):95–102 DOI: 10.1027/1614-0001/a000131

Forskning och statistik. (2012). Besökt 20 November, 2014, från <http://www.kriminalvarden.se/forskning-och-statistik>

Granbom, A. (1998). *Att motivera till hälsa: en teoretisk och praktisk framställning om motivationens roll för förändring.* Lund: Studentlitteratur.

Gwénaelle, J., Uscher, E.L., & Bressoux, P. (2011) *Sources of self- eddicacy: An investigation of elementary school students in France.* Journal of Educational Psychology. Journal of Educational Psychology. DOI: 10.1037/a0024048

Göthson, E. & Karlström, E. (1991). *Social omsorg - socialt arbete.* (1. uppl.) Solna: Almqvist & Wiksell läromedel.

Hansson, K. (2001). *Familjebehandling på goda grunder: en forskningsbaserad översikt.* Stockholm: Gothia

Henderson, S. (2003). *Power imbalance between nurses and patients: A potential inhibitor of partnership in care.* Journal of Clinical Nursing 12, 501-508.

Holm Ivarsson, B., Ortiz, L. & Wirbing, P. (2010). *MI - motiverande samtal: praktisk handbok för MI-samtal i socialt arbete : med exempel från socialtjänst, beroendevård, ungdomsvård, försäkringskassa, arbetsförmedling.* (1. uppl.) Stockholm: Gothia

Jones, C., Kemp, R., & Chan, J. (2013) *The relationship between delay discounting, judicial supervision and substance use among adult drug court clients.* Psychology, Public Policy, and Law Vol. 19, No. 4, 454–465 DOI: : 10.1037/a0034107

Kettunen, T., Poskiparta, M., & Karhila, P. (2003). *Speech practices that facilitate patient participation in health counselling: A way to empowerment?* Health Education Journal, 62 - (4), 326-340. Klang-Söderkvist B, (2001). *Patientundervisning.* Lund: Studentlitteratur.

KRIS - Kriminellas revansch i samhället. (2014) Besökt 19 November 2014 från <http://kris.a.se/info/>

- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2009). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. (2. uppl.) Lund: Studentlitteratur.
- Langemar, P. (2008). *Kvalitativ forskningsmetod i psykologi: att låta en värld öppna sig*. (1. uppl.) Stockholm: Liber.
- Loeber, R. (1990) *Development and risk factors of juvenile antisocial behavior and delinquency*. Clinical psychology review, 10.
- Nilsson, A. (2002). Fånge i marginalen. Uppväxtvillkor, levnadsförhållanden och återfall i brott bland fångar. Avhandlingsserie nr. 8. Kriminologiska institutionen, Stockholms universitet.
- Nilsson, A (2007). ”Begränsade möjligheter eller bristande kontroll? Uppväxtförhållanden och frihetsstraff”. I Estrada, F & Flyghed, J (red). Den svenska ungdomsbrottsligheten. Lund: Studentlitteratur.
- Nilsson, A & Estrada, F. (2009) Kriminalitet och livschanser. Uppväxtvillkor, brottslighet och levnadsförhållanden som vuxen. ISBN: 978-91-85619-59-7. Stockholm.
- Nygren, Å. & Lisspers, J. (red.) (1992). *Ny livsstil på livstid: om vidmakthållande av livsstilsförändringar*. Stockholm: Folksam.
- Randall, C. L., Del Boca, F. K., Mattson, M. E., Rychtarik, R., Cooney, N. L., Donovan, D. M., . . . Wirtz, P. W. (2003). Primary treatment outcomes and matching effects: Aftercare arm. In T. F.Babor & F. K.Del Boca (Eds.), *Treatment matching in alcoholism* (pp. 135–149). New York, NY: Cambridge University Press.
- Sarnecki, J & Sivertsson, F. (2013) Kriminalvården. *Att bryta en kriminell livsstil. Livshistorier från ”The Stockholm Life-Course Project”*. ISBN:978-91-86903-18-3
- Smith, A,J ., Benight, C.C., & Cieslak, R. (2013) *Social Support and Postdeployment Coping Self-Efficacy as Predictors of Distress Among Combat Veterans* Vol. 25, No. 5, 452– 461 DOI: 10.1037/mil0000013
- Sutherland, E., Cressey, R. (1955) Principles of Criminology. Fifth edition. Philadelphia: J B Lippincott Company.
- Todd, L., Sheldon A., Ira J. F.,& Boris B. B., (2006) *Self-efficacy and independence from social influence: Discovery of an efficacy–difficulty effect* , *Social Influence*, 1:1, 58-80, DOI: 10.1080/15534510500291662
- Vetenskapsrådet (2002) *Forskningsetiska principer -inom humanistisk samhällsvetenskaplig forskning* ISBN:91-7307-008-4 Elanders Gotab
- Wahlin, L & Wennerberg, I. (2001) Efter muck. Från anstalt till livet i frihet. Produktion: Brottsförebyggande rådet, Information och förlag. ISBN 91-38-31771-0

Worley, M. J., Trim, R. S., Tate, S. R., Roesch, S. C., Myers, M. G., & Brown, S. A. (2014, October 27). *Self-Efficacy and Social Networks After Treatment for Alcohol or Drug Dependence and Major Depression: Disentangling Person and Time-Level Effects*. *Psychology of Addictive Behaviors*. Advance online publication. DOI: 10.1037/a0037901

Bilaga 1

Samtycke

Hej!

Tack för att du hjälper oss och väljer att ställa upp som informant, detta gör vår studie möjligt för oss att genomföra.

Det är frivilligt att delta i vår studie och ni som deltar kan när som helst under intervjuens gång välja att inte svara eller att hoppa av om det inte känns "rätt". Vi som arbetar med undersökningen har tystnadsplikt och de insamlade uppgifterna analyseras av oss där det inte går att utläsa enskild persons svar. Ert deltagande är anonymt. Dina uppgifter skyddas enligt 24 kap. 8 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) samt person-uppgiftslagen (1998:204).8

Vi bestämmer en plats som ni är bekväma på där vi kan genomföra intervjun. Vi har ungefär 60 minuter planerad tid per intervju, skulle denna tid bli kortare eller längre så är detta okej. Tveka inte på att mejla oss om det finns några oklarheter.

Vänliga hälsningar

Sa @hotmail.com

Al @hotmail.com

Jag samtycker till intervju och har tagit del av informationen.

Namn:Datum:

Bilaga 2

Informationsblad

Hej!

Vi är två tjejer vid namn Sandra Bengtsson och Alexandra Mezher som läser tredje året på samhällsvetarprogrammet på Blekinge Tekniska Högskola. Vi ska nu skriva vår kandidatexamen i Psykologi och vi behöver er hjälp!

Vårt syfte med denna undersökning är att beskriva hur vägen ur kriminallitet kan se ut.

Det är frivilligt att delta i vår studie och ni som deltar kan när som helst under intervjuens gång välja att inte svara eller att avbryta om det inte känns "rätt". Vi som arbetar med undersökningen har tystnadsplikt och de insamlade uppgifterna analyseras av oss där det inte går att utläsa enskild persons svar. Resultat av studien kommer att presenteras på ett sätt där alla deltagande är anonyma. *Dina uppgifter skyddas enligt 24 kap. 8 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) samt person-uppgiftslagen (1998:204).8*

Vi bestämmer en plats som ni är bekväma på där vi kan genomföra intervjun. Vi har ungefär 60 minuter planerad tid per intervju. Intervjuerna kommer att genomföras enskilt med varje deltagande så därför uppskattar vi om vi ses på en plats där miljön där det inte finns ljud som stör.

Ni kan när som helst efter ert deltagande be om att få de transkriberade materialet skickat till er. Tveka inte på att mejla oss om det finns några oklarheter.

Tack på förhand, vi uppskattar ert deltagande 😊

Sa @hotmail.com

Sandra Bengtsson

Al @hotmail.com

Alexandra Mezher

Bilaga 3

Presentation

INLEDNING

Vi berättar kort om:

- Oss själva och vilka vi är
- Vårt syfte med studien
- Att intervjun beräknas ta cirka 60 minuter
- Att det delas deltagande är frivilligt och de kan välja att inte svara på någon fråga om de inte vill samt att de är okej att avbryta intervjun.
- De forskningsetiska principerna som gäller i vår studie, det vill säga informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet.
- Vi lämnar över våra kontaktuppgifter så att deltagarna har möjlighet att nå oss om de har frågor och funderingar.

Bilaga 4

Intervjuguide

Temat för intervjun:

Orsak till kriminalitet

- Berätta kort om dig själv.
- Berätta om din uppväxt?
- Har det under din uppväxt funnits kriminalitet i din omgivning?
- Hur gammal var du när du fick din första dom?

Self-efficacy

- Berätta om hur din självkänsla under tiden du var kriminell var?
- Berätta hur din självkänsla idag är samt efter din livsstilsförändring?
- Ökade/minskade din självkänsla i samband med förändringen?
Vad tror du detta beror på?
- Ökade/minskade ditt självförtroende under din förändring?
Vad tror du detta beror på?
- Ökade/minskade din självständighet efter din förändring?
Vad tror du detta beror på?
- Känner du att du har svikit andra i din omgivning?
- Om ja, hur tror du andra har upplevt det?

Det sociala nätverket

- Var det någon särskild person som har haft betydelse för dig under din livsstilsförändring? (under din process till ett liv utan kriminalitet)
- Berätta om när du bestämde dig för att sluta, anser du då att din familj stöttade dig?
- Vännerna du hade under din tid som kriminell, har du samma vänner idag?
Om inte, varför?
- Berätta om hur ditt sociala nätverk såg ut under din tid som kriminell?
- Berätta om hur ditt sociala nätverk såg ut efter din livsstilsförändring?

Livsstilsförändring

- Berätta hur länge du funderade på att ta steget ut ur kriminalitet?
- Berätta vad det var som fick dig att börja tänka på att sluta med kriminalitet?
- Vad motiverade dig att sluta med kriminalitet?
- Berätta hur du beskriver din väg ut ur kriminalitet?
- Har du någon gång efter din kriminella livsstil varit i kontakt med någon hjälporganisation som t.ex., kriminalvården?
- Berätta hur denna kontakt har sett ut? Bra/dålig?
- Har den hjälpt dig?
- Anser du att du fått den hjälp du behöver för att genomgå denna förändring?
- Anser du att samhället "backat upp" dig när du sagt att du vill göra en förändring?
- Om du fick beskriva hur din "dröm hjälp" skulle sett ut, hur skulle du beskriva den då?
- Under tiden du gjorde en livsstilsförändring vilka svårigheter stötte du på? (t.ex. Förlust av vänner, pengar, relationer, rädsla för återfall, skuld/hot på grund av det du gjort när du var kriminell)
- Är det något du hade velat göra annorlunda?

Framtida planer

- Hur såg du på din framtid under tiden du satt i fängelset?
- Efter ditt rollbyte, hur ser du på din framtid idag? (Har din syn förändrats?)

Avslutning

- Är det något du vill tillägga?

Om du inte har något att tillägga så tackar vi för ditt deltagande. Det har varit intressant att få lyssna och spännande att få höra vad som har fått dig att fatta ett beslut som har påverkat dig att genomgå en livsstilförändring. Som du vet har du vår kontakt uppgifter och kan när som helst höra av dig till oss om du vill tillägga, ta bort eller undra över något. Tveka inte att höra av dig till oss så berättar vi mer!